Грымаць А.А.,
дацэнт

ТВОРЧАСЦЬ У ДЗЕЙНАСЦІ ПЕДАГОГА

Тэрмін «творчасць», нягледзячы на адносна частае (асабліва ў апошні час) выкарыстанне ў псіхолага-педагагічнай літаратуры, не з'яўляецца ні агульнапрынятым, ні адназначным. Так, творчасць разглядаецца як працэс, як здольнасць, як рыса асобы, як спецыфічная патрэбнасць і інш. Вельмі часта замест яго ўжываюць паняцце «крэатыўнасць», але мы лічым найбольш дасканалым тэрмін «творчасць». Агульным для розных трактаванняў гэтага паняцця з'яўляецца толькі тое, што творчасць выступае ў ролі таго, што характарызуе аб'ект (працэс, асобу) у якасці творчага пачатку ў адрозненне ад «нятворчага» ці ў якасці «больш творчага» ў адрозненне ад «менш творчага».

У апошнія гады ўсё больш выразна акрэсліваецца разуменне творчасці як нейкай уласцівасці ці характарыстыкі асобы, якая вызначае індывідуальную творчую прадуктыўнасць, пры гэтым яна становіцца ў адзін рад са здольнасцямі ці рысамі характару і часта менавіта ў гэтых тэрмінах інтэрпрэтуецца.

Прытрымліваючыся ў цэлым такога падыходу да творчасці, мы зрабілі аналіз даных, атрыманых айчыннымі і замежнымі даследчыкамі, у задачы якіх уваходзіла высвятленне асноўных дэтэрмінант высокай творчай прадуктыўнасці асобы. З гэтага аналізу былі зроблены высновы, што аўтары іх разглядаюць творчасць як вынік спалучэння шэрага розных знешніх у адносінах характарыстык, якія звязаны, адна да адной цэнтральным псіхалагічным механізмам творчасці.

Эмпірычныя даныя, ў многіх адносінах супярэчаць адно аднаму (што адпаведна не дазваляе лічыць шэраг выдзеленых характарыстык творчай асобы абгрунтаванымі), яны даюць магчымасць незалежна ад зыходнай устаноўкі таго ці іншага аўтара акрэсліць дзве асноўныя галіны пошуку індывідуальных адрозненняў у творчасці -- матывацыйную і інтэлектуальную, якія адпавядаюць пабуджальнаму і выканальніцкаму бакам навуковай дзейнасці.

У якасці матывацыйнай асновы творчасці мы лічым правамерным разглядаць спецыфічную патрэбнасць — патрэбнасць пошуку ў пераўтварэнні, што, па сутнасці, з'яўляецца анталагічнай характарыстыкай чалавечай псіхікі, якая адлюстроўвае актыўны пераўтваральны характар асобы будучага настаўніка.

Гэта патрэбнасць, якая ўласціва ад нараджэння ўсім нармальным індывідам (і ў гэтым сэнсе біялагічна абумоўлена), папершае, адрозніваецца па ўзроўню інтэнсіўнасці, што фіксуецца як пэўная ступень актыўнасці індывідаў, і, па-другое, можа фрустрыравацца і ў выніку гэтага аказваецца пад уплывам аб'ектыўных і суб'ектыўных фактараў.

Да аб'ектыўных фактараў належыць спрыяльны або неспрыяльны ўплыў асяроддзя. Суб'ектыўным фактарам выступае ступень сфарміраванасці псіхічнага апарату рэалізацыі пошукава-пераўтваральнай патрэбнасці.

Унутранай умовай рэалізацыі пошукава-пераўтваральнай актыўнасці будучага настаўніка выступае сфарміраванасць адпаведных агульных здольнасцей. Тут праяўляюцца спецыфічныя для творчасці спосабы мыслення, звязаныя адносінамі супрацьлегласці. Гэтая лінія альтэрнатыўная метафізічнаму мысленню, якое, у адпаведнасці з шэрагам палажэнняў артадаксальнай фармальнай логікі, аб'яўляе ўсякую супярэчнасць памылкай мыслення і тым самым закрывае шлях да яе аналізу і вырашэння. Паколькі ўсякае творчае рашэнне ўяўляе сабою пераўтварэнне зыходнай сітуацыі (у шырокім сэнсе), творчасць можа быць разгледжана як пераход ад адной сістэмы да другой. Гэта непазбежна звязана з тым, што розныя аб'екты ці якасці набываюць у свядомасці індывіда новыя сувязі аднаго з другім; прычым змест супрацьлегласці змяняецца ці знікае. Прыкладам можа быць

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ідэя «паралельнага ўздзеяння» А.С.Макаранкі. Адной з зыходных ідэй М.П.Шчапініна было атаясамліванне музычнага выхавання і выхавання ў цэлым, калі сталі відавочнымі ўзаемасувязі гэтых з'яў.

Пры дыягностыцы творчага патэнцыялу асобы студэнта намі выкарыстоўвалася методыка тэставага тыпу для дыягностыкі ўзроўню сфарміраванасці дыялектычных разумовых дзеянняў. На аснове атрыманых даных студэнты падзяляюцца на тры ўзроўневыя групы ў адносінах да кожнай састаўляючай. У працэсе даследавання не былі выяўлены асобы, якія валодалі б адначасова высокай сфарміраванасцю дыялектычнага мыслення і нізкім узроўнем творчых патрэбнасцей, што дапускае антагенетычна зыходны характар апошняй.

Разам з тым узяты асобна параметр выяўленасці творчых патрэбнасцей не дэманструе значных карэляцый з паказальнікамі эфектыўнасці навуковай дзейнасці, у той час як узровень сфарміраванасці дыялектычнага мыслення значна карэлюе з працэсуальнымі паказальнікамі эфектыўнасці, паказальнікамі ўзроўню валодання сродкамі арганізацыі навуковай дзейнасці (у прыватнасці аналітычнымі уменнямі), паказальнікамі ўзроўню самааналізу і самакарэкцыі.

Найвышэйшы ўзровень эфектыўнасці дэманструюць асобы з высокім узроўнем развіцця абедзвюх састаўляючых, патрэбнасці ў пошуку, пераўтварэнні і сфарміраванасці разумовых дзеянняў. Адзначым, што для іх характэрны прамежкавыя (эмацыйна-метадычны і разважальна-імправізацыйны) стылі навуковай дзейнасці.

Асобы з нізкім узроўнем сфарміраванасці абедзвюх састаўляючых дэманструюць, як правіла, тэндэнцыі да пэўнага стылю навукова-даследчай дзейнасці. Адначасова яны дэманструюць самыя нізкія паказальнікі яе эфектыўнасці.

Негатыўныя сацыяльна-псіхалагічныя праявы ў найбольшай ступені характэрны для асоб з высокім узроўнем выяўленасці творчай патрэбнасці пры адначасовым нізкім узроўні сфарміраванасці дыялектычнага мыслення.

Гэтыя думкі ляглі ў аснову арганізацыі навукова-даследчай і вучэбна-даследчай работы студэнтаў на факультэце беларускай філалогіі і культуры.

Дональд Р.Хорвард,
прафесар

ACTIVISATION OF CREATIVE ABILITIES IN LUDIVIDUAL STUDENTS FOR 21ST CENTURY EDUCATIONAL REFORM

I. «21st Century Educational Reform through academic diagnosis and prescription. Each child is an individual with learning needs-thus purpose for the school. Traditional education begins with the state and its responsibility to teach. It focuses on teaching subjest for the benefit of the state and cultural institution. Educational Reform focuses, on the needs of the learner, the learning experience, and the process of learning. All subject matter begins, not with the teacher and teaching, but with the learner and learning. How does a child learn and how can we help children to learn for the benefit of the learner and his individual ultimate success? Global Educational Reform focuses on the child and how he assumes the responsibility for learning, the tools that facilitate the learning process, and how the material to be learned is designed and developed into a continuous progress-high technology curriculum with a learning format. Another major fucus is on how the child is controlled and motivated throung a system of learning center procedures combined with a plan for pupil-teacher interaction, and a curriculum with text interaction, learning response, and practical reward adequate to the end objective of learning. These are built into the system to provide incentive, measurable achievement, and fulfillment.

II. «...21st Century Education Reform through the application of the individual and high technology.» The conventional classroom, teacher, chalkboard and textbook was introduced by Prussia in the 1800s. It is now as out

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ